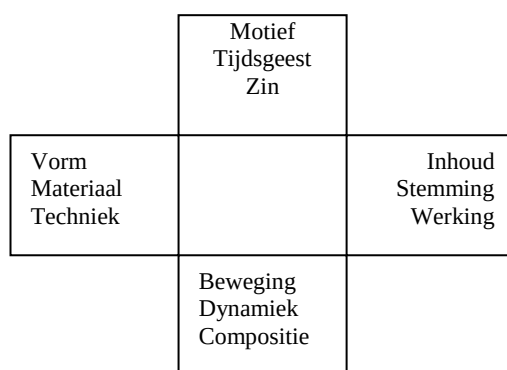

12/11/18

De velden van een kunstwerk.

Een kunstwerk kan gezien worden vanuit een gezichtspunt van velden of ook ingangen waarlangs je in een kunstwerk kan binnenslippen. Deze velden hebben te maken met het ruimte en tijdaspect, met het feit dat we ons met het ruimtelijke uiteenzetten maar onszelf daarbij voortdurend in de tijd bewegen.

In het horizontale vind je het aspect **ruimte en tegenruimte**, in het verticale vind je het aspect **tijd en tijdloos**. Bij het aspect vorm (rechts) begint de ruimte die tot een eindpunt komt in de werking. Bij het aspect beweging (beneden) begint de tijd die zijn eindpunt vindt in de Wil.

a. Materiaal, vorm, techniek

De vorm is hoe iets verschijnt, het materiaal is de drager. De techniek verbindt beide met elkaar en geeft een opstapje naar de beweging.

Alles heeft 'vorm' in de fysieke wereld. Ook ideeën zijn vormen, of geuren en smaken. Vormen hebben zich verdicht vanuit het verleden. Ze hebben vaste contouren aangenomen. En je kan ze lezen en leren verstaan. Door vormen te bestuderen kan je zien waar ze vandaan komen, wat hun geschiedenis is. Ze geven je een inblik in het verleden.

De dragers van vormen zijn het 'materiaal' of de 'substantie' waaruit iets is opgebouwd. Die zijn natuurlijk inherent aan de vorm maar ze tonen nog een ander aspect ervan. In de beeldhouwkunst kan éénzelfde vorm in verschillende materialen worden uitgevoerd en op die manier een totaal andere 'werking' hebben. Een melodie, door verschillende instrumenten gespeeld, is niet dezelfde melodie. Een gedachte, door verschillende mensen verwoord of uitgesproken, is niet dezelfde gedachte. Het zijn variaties ervan omdat de drager wisselt. Het materiaal of de substantie zijn de 'media' of de weerstanden

waaraan een vorm ontstaat. Het materiaal is weerstand maar ook energie. In wezen is materiaal alleen maar energie waaruit vormen kunnen verdichten.

Een derde aspect van de vormelijk pool noem ik meestal de 'techniek'. Je kan het ook de 'methode' of de 'wijze' noemen waardoor vormen tot stand komen. Een tijdsaspect wordt hier zichtbaar. Zo kan je aan vormen aflezen op welke wijze ze gemaakt zijn, via welke weg en techniek.

b. Beweging, spanning, compositie

Beweging kan alleen maar ontstaat uit polarisatie, uit tegenstellingen, zoals plus en min, hoog en laag, binnen en buiten ... Zonder bergen zijn er geen dalen, zonder vorm geen ruimte, zonder zwaarte geen lichtheid. Een bewegingsleer kan alleen maar een basis vinden in een leer van polariteiten. Hiertussen ontstaan overgangen en ritmes. Dat geeft levendigheid en vitaliteit aan een werk. De omgang met polariteiten en beweging is een grote kunst die veel oefening en gevoeligheid vraagt. Beweging kan je niet denken, alleen maar voelen.

Spanning, en daarmee samenhangend ontspanning, ontstaat wanneer beweging zich dynamiseert zodat ze niet langer monotoon gelijklopend blijft, maar a ritmisch wordt wanneer een emotie ze begeleidt. In gebaren en menselijke bewegingen kan je dat bestuderen. Vooral bij dansers, toneelspelers en muzikanten kan je dat versterkt bestuderen maar ook reeds bij dieren. Spanning is de drager van een gebaar. De emotie is er de oorzaak van.

In de **compositie** komen beweging en spanning tot een synthese. Ze vormen er één klinkend geheel en openen de deur voor de idee of het wezen van een kunstwerk. In een compositie begint de idee te klinken. Je hebt natuurlijk ook lege composities. Dat zijn er die geen klank voortbrengen.

c. Betekenis, stemming, werking

Een idee is een wezen dat gedacht gevoeld en gewild word. De stemming is een geëmotioneerde idee en de werking is de impact die een kunstwerk heeft op zijn omgeving.

De **betekenis** is de schijnzijde van een werk, datgene wat begripsmatig in een vorm gegoten wordt en wat we met onze voorstellingen kunnen grijpen. Vaak wordt bij een tentoonstelling gevraagd wat een werk voorstelt. Voor een kunstenaar kan dit frustrerend zijn omdat deze vraag vaak afleidt van de diepere lagen van een werk. Natuurlijk kan deze "betekenis zijde" zeer intensief bespeeld worden wat bij de surrealisten en hun nakomelingen zeer intensief gebeurt. Betekenissen en symbolen spelen dan een heel belangrijke rol. Als het uiteindelijk alleen nog maar om de betekenis gaat, m.a.w. als betekenis met inhoud verward wordt en werken dienen voorzien te worden van uitleg om ze te begrijpen, kan kunst zeer vermoeiend worden en weinig voeding geven.

De **stemming** is datgene wat een werk kwalitatief uitstraalt. Iets kan een boodschap van vrede trachten mee te geven daarbij gebruik makend van agressieve technieken. Dat heet dan "dubbele boodschap". Is een kwaliteit intrinsiek met een werk verbonden of zijn kwaliteiten louter subjectief te interpreteren. Een vraag is of rood slechts met warmte geassocieerd wordt of dat het de warmte intrinsiek in zich draagt. Geven wij een betekenis aan het rood of dringt het rood zelf zijn betekenis aan ons op? Als het al dan niet warm zijn van rood slechts op afspraken berust en op associaties, kan het rood geen echte werking hebben, tenzij een louter mentale.

Gezichtsuitdrukkingen zoals boos, angst, afkeer, liefde, kunnen door alle mensen van alle culturen gelezen worden, dat werd reeds aangetoond. Het zijn geen afgesproken betekenissen maar ze komen voort uit emoties, gevoelens en gedachten. Gebaren uit de dierenwereld zijn inherent met kwaliteiten verbonden. Dierlijke gebaren geven uitdrukking aan krachten. In de kunst noemt men dit expressie. Menselijke gebaren zijn variabel en berusten vaker op afspraken en gewoontevorming waardoor ze meer en meer van hun intrinsieke waarde losgekoppeld, en dus abstract worden. Dit treedt vooral op in de taal. Woorden dekken minder en minder hun oerlading, behalve in de dialecten en in goede poëzie.

De **werking** gaat nog dieper en heeft een impact tot in het fysieke. Rond en vierkant zijn uitdrukking van verschillende kwaliteiten. 'Rond' is eeuwig - kosmisch en 'vierkant' is aards - praktisch. Jong leven uit zich in ronde vormen, voorbijgaand leven in hoekige vormen. De werking van het leven in een ronde hut of in een vierkant flatgebouw maakt je tot een ander mens.

Indien de dingen geen intrinsieke werking in zich zouden dragen, zou de hele communicatie slechts berusten op afspraken. Ze berust echter voor een groot deel op ervaring. Kunst berust niet alleen op afspraken maar op het ervaren van de werking van de dingen. De geneeskundige werking van planten werd door de genezers van primitieve volkeren niet slechts ontdekt door 'trial and error'. Sterk speelde het creatieve beleven van de vorm hierin een rol. Deze weg kan vandaag nog gegaan worden. Vormen, materialen, kleuren, substanties, bewegingen, ritmes, ... Ze spreken hun eigen taal. We moeten ze slechts leren verstaan door creatief waar te nemen, door hun wezen te leren zien.

d. Motief, verbinding met de tijdsgeest, zin

Motieven ontstaan uit de biografie van de maker. Ze geven hem de motivatie en de kracht om een product in de wereld te zetten. De motivatie komt uit diepere lagen van het menselijk bestaan en maakt een werk individueel. Het eigen, individueel en uniek zijn mag niet verward worden met de dwang om uniek, nieuw en origineel te zijn (egocultus). Dit zijn slechts uiterlijke aspecten. De innerlijke zijde is het 'nulpunt'. Zonder door een nulpunt te gaan kan er niets nieuws ontstaan. Door een nulpunt gaan betekent ook een innerlijke transformatie doormaken. Deze transformatie heeft te maken met onze innerlijke groei en met datgene wat we hier op aarde komen leren. De producten van deze innerlijke transformatie kunnen dan kunstwerken worden.

De verbinding met de **tijdsgeest** vertelt iets over de actualiteit van een werk en over het feit hoe het zich verhoudt t.o.v. de noden en de ontwikkelingen van deze tijd. Dit tilt producten boven zichzelf uit en maakt dat ze maatschappelijk relevant worden. Het heeft niets te maken met wat mode is maar wel met wat voor innerlijke en noodzakelijke ontwikkelingen maatschappelijk en cultureel gezien voor de deur staan waaraan producten een bijdrage leveren.

Wat een werk "**Zin**" geeft is zijn verbinding met het universele waardoor een werk zijn eigen tijd overstijgt en als dusdanig tijdloos wordt, van alle tijden dus. Het is datgene wat een werk aan waarheidskarakter, aan universele schoonheid en aan morele krachten in zich draagt waaraan mensen van alle tijden zich kunnen voeden, wat ze boven zichzelf uittilt en hun nieuwe motieven en zin geeft om voor te leven. Het is iets in een werk dat niet verandert, niet gebonden is aan visie, mode, idealen, gevoelens, emoties, maar iets wat dit alles overstijgt, een eeuwigheidskarakter toevoegt, iets dat "Is" en niet meer moet worden.

Zeven Stadia van een Creatie Proces

1. Contact maken

De eerste fase van een kunstwerk is het voorbereiden van de fysieke situatie om een werk te beginnen. Het vaststellen van de opdracht, het vinden van materiaal en gereedschappen, het voorbereiden van een grondvorm via modellen en studies. Wordt het een installatie, een schilderij, een steen...? Dit vraagt materiaalkennis en -kunde.

Tegelijkertijd is er ook een wachten op het juiste ogenblik, op de goede impuls, soms op een definitieve toezegging van een opdracht, op het ogenblik dat men de kracht voelt om aan een werk te beginnen.

De vraag stelt zich: wil een kunstwerk in de wereld gezet worden? Dit vraagt een verhoogde staat van paraatheid aan de kunstenaar. Hij tast de situatie af, onderzoekt de eisen en verwachtingen, zowel van de buitenwereld als van zichzelf.

2. Beweging

Men krijgt een affiniteit met het werk. Er ontstaat een band. De opdracht die men gekregen heeft maakt warm. We krijgen een gevoel voor wat zou kunnen ontstaan en wat niet. Ik begin de lijnwand te vullen en te variëren. Bij een steen of een stuk hout ga ik de vlakken aftasten en kijken waar ik impulsen in gang kan zetten. Wat vroeger één was, wordt nu gescheiden. Er ontstaat beweging. Beweging binnen in het werk en beweging tussen mij en het werk, beweging tussen tegenstellingen. Er ontstaat dualiteit.

Toch blijft alles open en kan op ieder moment een andere vorm aannemen.

Deze fase is een zeer vitale fase. Ik kom in contact met mijn eigen kracht en levenslust. Het werk krijgt een huid en wordt een levend organisme waarin men gaat vermoeden wat er zich aan krachten kunnen ontwikkelen. Een schilderij krijgt stemming. Het spreekt zich nog niet uit in de ene of andere richting. Het werk droomt, het inspireert, het zet de fantasie in beweging. Hoe groter de tegenstellingen hoe sterker de beweging tenzij er een breuk optreedt. Daardoor komen we in de derde fase waar we bewust de tegenstellingen tegen elkaar gaan uitspelen.

3. Richting zoeken, vormdifferentiatie

De derde fase is een van meer afstand en keuzes maken. We moeten bewust gaan rekening houden met de verschillende factoren. Hoe kunnen we een vorm optimaal laten spreken? Wat is er te veel, wat ontbreekt?

We gaan op zoek naar de uitersten waartussen we ons kunnen bewegen. De spontaan ontstane tegenstellingen worden hier tegen elkaar uitgespeeld. We letten op de interactie van vorm en omgeving. Er ontstaan ritme, structuur, diversiteit, richting en compositie. De vorm profileert zich in al zijn facetten en onderdelen. Afgrenzing en differentiatie. Verschillende gekende aspecten van de vormgeving worden adequaat toegepast. Er ontstaan kracht en duidelijkheid in de compositie.

4. Het individuele

Dit is het diepste punt en tegelijkertijd het hoogtepunt van het hele proces. Het is een nulpunt en een geboorte. Het is een bevruchting. Het inhoudelijke en het formele rijken elkaar de hand. Het individuele is het verbindende en het evenwichtsheppende principe.

Het werk wordt individueel. Het gaat door de poort van de kunstenaar. Alleen hij kon deze impuls opvangen omdat die sterk verbonden is met zijn eigen manier van 'zijn', met zijn opdracht, met zijn levenslot en de reden waarom hij geboren is. Hij hoeft alleen maar zichzelf te zijn en zichzelf te kennen.

Werken waarin dit stadium ontbreekt zijn geen kunstwerken maar handwerk.

De volgende drie zijn de inhoudelijke fases. Zoals gezegd kan het inhoudelijke zich slechts met het formele verbinden doorheen het nulpunt van de individuele kunstenaar.

5. Uitdrukking - Expressie

Een inhoud vertaalt zich in een verhaal, een thema, een titel, een idee, een beeld of een voorstelling. Een levendig beeld is eigenlijk een imaginatie. Sprookjes bijvoorbeeld spreken via beelden, beelden die op hun beurt weer refereren naar archetypes.

Deze beelden zet ik uit me, ik breng ze tot uitdrukking. Ik wordt gegrepen door een impuls die van binnen komt. Creëren of scheppen kan men maar indien men iets te zeggen heeft. Ik spreek als ik iets te zeggen heb. Dan spreek ik vanuit een beeld.

Dit is een expressieve fase. Van de kunstenaar wordt beweeglijkheid verwacht. Hij mag zich in zijn voorstellingen niet te snel fixeren, de beelden moeten levendig blijven, ook voor de toeschouwer.

Deze fase hangt samen met de derde. Het innerlijke beeld bepaalt de richting, zoniet blijven we in een formeel zinloos vormenspel hangen.

6. Gestalten - Klank

Wat ik uit te drukken heb zoekt zich een gestalte, een lichaam. De gestalte is datgene wat alles met elkaar verbindt, het is de melodie die alles doortrekt en tot één geheel maakt. Ze moet zodanig verfijnd en uitgezuiverd zijn dat het geheel begint te klinken. Als innerlijke leidraad begeleidt me hierbij een gevoel. De gestalte klinkt reeds in mij. Het kunstwerk buiten moet daarmee in overeenstemming gebracht worden. Het is een blauwdruk voor het werk. Deze blauwdruk neem ik dromend waar.

Op een gegeven ogenblik zegt men dat een werk 'zit'. We hebben de sleutel gevonden. Niets kan en mag er nog aan veranderd worden. Het is een organisch geheel, geschapen vanuit patronen die voor de maker en de toeschouwer voelbaar zijn.

Van de kunstenaar wordt verwacht dat hij deze samenhang leert 'zien'. Dat kan maar het gevolg zijn van jarenlange oefening.

Fase 6 staat direct in verbinding met fase 2. Wat daar aan stemmingen en gevoelens in beweging komt krijgt hier een samenhang. De fase van beweging wordt afgesloten doordat de in gang gezette bewegingen elkaar tot rust brengen. De wereld van de archetypen (vaak weergegeven door symbolen) opent zich. Een droom wordt werkelijkheid.

7. Het kunstwerk als nieuwe impuls - product

Het is de oorsprong (oer-sprong) van een kunstwerk. 'Oer' duidt op begin en sprong duidt op een plotse overgang. We spreken ook over ei-sprong.

Een kunstwerk heeft een oorsprong en wordt oorsprong. Het neemt een impuls in zich op en gaat zijn eigen weg. Net als het zaad dat door de stroom van de wereld opgenomen wordt.

De impuls is een oer-idee in zijn meest oorspronkelijke aanleg.

De zevende stap is tegelijkertijd het kunstwerk de wereld insturen. Een kunstwerk is niet af voor het zijn plaats gevonden heeft. Het werk is daarbij doordrongen van zijn eigen wezen en plant zich op die wijze voort in zijn omgeving. In stap 7 doe ik zelf niets meer, de oeridee of -impuls werken door mij. Deze oerimpuls had ik reeds van in het begin intuïtief bij me, zij het onbewust. Het is deze impuls die me ertoe aangezet heeft het materiaal te gaan zoeken en te doen vinden, die me de opdracht in de hand gespeeld heeft.... Wat is in dit geval toeval... iets wat me toevalt. Hier is er een samenhang tussen de eerste stap en de zevende stap.

